

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дпн **Лиляна Александрова Грозданова**, Софийски университет "Св. Климент Охридски", научна специалност 05.07.03 „Методика на обучението по чужд език”, член на научно жури за защита на докторска дисертация в НБУ (заповед на ректора З-РК-420/10.08.2016) с кандидат **Николай Марков Николов**, докторант на самостоятелна подготовка в докторска програма "Методика на обучението по съвременни езици" на Нов български университет, относно дисертационен труд на тема *"Театрални техники за развиване на интерактивни говорни умения в обучението по английски език като чужд"*, представен в изпълнение на изискванията за придобиване на **ОНС "доктор"** по професионално направление 1.3 „Педагогика на обучението по ... ”, научна специалност „Методика на обучението по английски език като чужд”

Николай Марков Николов има значителен преподавателски и академичен опит, за което свидетелства кариерното му развитие от 1998 г. насам. Завършил бакалавърската програма по тюркология и английски език в Софийски университет "Св. Климент Охридски" (2001), той защитава успешно магистърски тези в катедрите по Английска филология (2003) и Тюркология (2004) на същия университет, след което се зачислява за докторант на самостоятелна подготовка в докторската програма на НБУ "Методика на обучението по съвременни езици". С придобитите знания по време на следването изгражда широка филологическа компетентност, която обхваща важни теоретични дисциплини (когнитивна лингвистика, социолингвистика, стилистика, езикова култура, теория на превода и др.) и приложни умения (съпоставителен анализ, принципи на преподаването на чужд език, учебни и комуникативни стратегии, др.). За това свидетелства Атестацията на докторанта, от която се вижда, че той е положил изпитите

за докторанти с отличен успех, както и докторския минимум. Трябва да добавим също преводаческата и педагогическата практика, както и придобиването на международна педагогическа квалификация (Cambridge CELTA и TKT Modules 1,2,3 2011-2015), както и такава за акредитиран изпитващ/оценител на стандартизираните изпити Cambridge English Language Assessment и Pearson Tests of English. Без да навлизам в повече подробности, ще отбележа, че по време на преподавателската дейност Николай Марков Николов извършва редица изследвания в процеса на преподавателската работа, резултатите от които докладва на национални и международни форуми (15 бр.). За целите на конкурса той е представил три публикации по темата на дисертацията, една от които е учебен комплект на английски език, номиниран за международните награди на Британския съвет за приноси в обучението по английски език като чужд (British Council-ELT Tons Awards 215 – Celebrating Innovation). Дисертационният труд е логична кулминация на активната дейност на автора и положените от него усилия в областта на приложната лингвистика. Изграден върху ясна концептуална основа, в рамките на 318 страници, той описва подробно разширения драма-метод *Teenodrama Interactive Method in English* (Интерактивен метод на Тийнодрамата за преподаване на английски език), който е предмет на настоящата рецензия.

Докторската дисертация на Н. Николов, на тема „*Театрални техники за развиване на интерактивни говорни умения в обучението по английски език като чужд*“, се отличава от обичайните изследвания в областта на чуждоезиковото обучение със стремежа на докторанта да постигне една от основните цели на обучението, а именно *развиване на интерактивни говорни умения*, с прилагането на иновативен метод на преподаване, назован от него *T.I.M.E.* Необходимостта от въвеждане на нови идеи в преподаването се разкрива от преките му наблюдения, които регистрират

няколко **проблема**, свързани с работата на младежите изучаващи английски език. На първо място, това е слабата мотивация за учене и липсата на увереност при общуване на английски език в реални условия. На второ място е подценяването на формата *учене чрез „драма“* в учебната практика, която се свежда главно до кратки скетчове и ролеви игри. Третият проблем е свързан с липсата на опит у преподавателите, които нямат необходимите знания и подготовка за реализиране на тази дейност. За тях целта се състои в механично наизустяване и възпроизвеждане от страна на учениците на авторски текст на чуждия език. Всичко останало, включително сценичната дейност, се оставя на интуицията и субективната преценка на участниците. Без да омаловажава качествата на крайния продукт (представлението), Н. Николов извежда на преден план подобряване на речевата дейност на английски език чрез преподаване на театрални техники, базирани на системата на К.С. Станиславски (1945) и адаптирани от С. Адлер (1988). С други думи, целта на обучението преминава от *продукта* към *процеса* на неговото създаване и реализиране, което дава възможност на обучаемите да участват в сценичната дейност и свързаните с нея задачи на езика-цел. Това създава условия за автентична комуникация и спомага за разрешаване на редица металингвистични проблеми от психологично и социостратегическо естество. В първия случай, целта е успоредно с надграждане на лингвистичната компетентност, да се създадат условия за спонтанно речепораждане и повишаване на самочувствието (самооценката) им. Очаква се учениците да могат постепенно да се освободят от вътрешното напрежение при общуването на чуждия език. Във втория, социалингвистичната цел е у тях да се развият умения за работа в екип, поддържане на социално равновесие, емпатия и овладяване на нормите на учтивост. Тези и други конкретни аргументи, представени в изложението, ни убеждават в **актуалността и значимостта** на формулираната **изследователска цел** –

развиване на интерактивни говорни умения в обучението по английски език като чужд с помощта на метода T.I.M.E. За постигане на целта докторантът формулира пет главни задачи, които реализира в логическа последователност - от проучване на литературните източници по темата, през създаване на вътрешно непротиворечив методически модел и неговото апробиране, до сравняването му с традиционния метод на преподаване и анализ на резултатите (качествен и количествен). Към основната хипотеза за ефективност на новия метод е добавена втора хипотеза, а именно положителната му роля за повишаване на мотивацията за учене и създаване на умения за адекватна оценка и самооценка. В процеса на квалитативното изследване възникват и други хипотези, свързани с езиковата компетентност и металингвистичните стратегии, които биват проверени с количествен анализ.

Преди да ни запознае подробно с разширения драма-метод, Н. Николов представя неговата **концептуална рамка** и **факторите**, свързани с изграждането на комуникативна компетентност. Критичният обзор на публикациите по темата включва разработки на редица български учени (Патев 1995, Стефанова 1996, Шопов 2013 и др.) и чуждестранни учени (Хаймс 1972, Бахман 1990 и др.). Тук трябва да добавим името на Андрей Данчев (1970те /-80те), който има сериозен принос към теорията и практиката на обучението по чужди езици.

Що се отнася до методологичните основи, избрал комуникативния подход, докторантът черпи полезни идеи от редица други методи, като хуманистичния, наративния, сугестопедичния и др. В обобщение на тази многоаспектна информация, терминът **Тийнодрама** добива ясна дефиниция, като „интерактивно чуждоезиково обучение на юноши чрез преподаване на езика-цел (английски) на професионални театрални техники, базирани на Системата на Станиславски, драматизация на

текстове и участие на обучаваните в сценична дейност, по време на която те правят (само)оценка на артистичните и езиковите си умения”.

Сред описаните способи за развиване на говорните умения, *драмата* в широка интерпретация на термина се очертава като една от най-свободните творчески дейности. По думите на Н. Николов, „Предлаганият в дисертационния труд авторски модел ... стъпка по стъпка може да доведе преподавателите по чужди езици (в частност английски) и техните обучавани до реализиране на театрални проекти, подготовката на които ефективно ще развива интерактивните говорни умения, които са неразделна част от общия букет на компетентности”, (стр 33). Не може да не се съгласим с тезата, че автентична реч се поражда от автентична комуникация. С други думи, *драмата* в разширения ѝ вид обхваща както текста, така и подготовката – езикова и театрална.

Входното равнище на речевото умение говорене, необходимо за реализиране на *T.I.M.E.*, се определя като B1, B2 или C1 спрямо Общата европейска референтна рамка. Според основната хипотеза, то предстои да се повишава в процеса на работата с театралните техники. Те, от своя страна, се въвеждат от учителя в колаборация с учениците, които имат за цел да организират сценичното пространство и да играят правдоподобно. Н. Николов защитава по убедителен начин избора на съответните техники по метода на Стела Адлер, базирани на системата на Станиславски. За улеснение на учителя е изработил и набор от фишове с инструкции за работа в клас (вж. учебния комплект).

В подкрепа на своето решение да разшири и реструктурира драма-модела докторантът анализира когнитивните и афективните характеристики на обучаемите в юношеска възраст и отчита тяхното значение за учебния процес в положителен и отрицателен план. От една страна, благодарение на този метод младежите развиват социални умения и по-висока

метакогнитивна осъзнатост. Вътрешното им напрежение спада и се засилва мотивацията да общуват на чуждия език. Богатото им въображение и креативност ги обединяват в постигането на общата цел. От друга страна, сложната комбинация от личностни качества и емоционалност у всеки индивид изискват диференциран подход на преподаване. Н. Николов постига това с разработване на широка гама учебни задачи. Нещо повече, той отбелязва възможността всеки учител да увеличи или намали броя на задачите съобразно конкретните условия.

Основната част на рецензията съдържа подробно описание на метода *T.I.M.E* (фази и процедури) и задълбочена експериментална проверка на изказаните хипотези. Методологията, провеждането и анализът на резултатите от емпиричното изследване разкриват изследователските качества на докторанта, който осъществява задълбочено приложно-лингвистично изследване според всички изисквания за надеждност, валидност и приложимост. Пилотирането, апробирането и отсрочената проверка на получените резултати заслужават висока оценка на всяка фаза от тяхното планиране, провеждане и отчитане. Трябва да отбележим, че за постигане на обективност при оценяването докторантът използва две независими системи – тази на Pearson и собствената Детайлизирана система за оценка (ДСО). Статистическите данни, подкрепени с триангулация, разкриват трайно повишаване на интерактивните говорни умения на обучаваните по метода *T.I.M.E.*, с което потвърждават първоначално изказаната хипотеза. Нещо повече, данните показват повишена увереност от страна на обучаемите при говорене на английски език и развитие на уменията за оценка и самооценка. Що се отнася до социалните умения, 70% от анкетирания членове на експерименталната група съобщават за подобрена работа в екип. Повишеното самочувствие и приятната творческа атмосфера по време на

работа допринасят за повишаване на общата мотивация за учене. В този контекст можем да оценим и професионалното развитие на самия преподавател (в този случай докторант), който „предвид направените констатации, изводи и заключения във връзка с метода *T.I.M.E.* и неговата ефективност и приложимост” черпи увереност от резултатите и изразява готовност да го апробира в бъдеще при обучение на по-малки ученици и на възрастни.

Едно от ценните качества на *T.I.M.E.* е присъщата гъвкавост и адаптивност на метода по отношение на интензивност, участници и учебно съдържание. Както отбелязва Н. Николов, учителят може да обсъжда с учениците избора на пиесата и графика на репетициите. Що се отнася до учебните задачи, те са отговорност на учителя, който трябва да прецени кои от тях са подходящи в конкретния случай и кои не. Например, при адаптация на материала за по-малки ученици се очаква да отпаднат задачите свързани с отрицателни емоции (смърт, бой, наказание, физически недостатъци и др.) и да бъдат заменени със задачи за съчувствие, емпатия, толерантност и пр. Друга посока на адаптация може да произтича от установяване на системни езикови грешки при свободното общуване на обучаваните на английски език. Подробното описание на грешките в настоящата дисертация хвърля светлина върху скрития потенциал на *T.I.M.E.* - да разкрива слабите места в езиковата компетентност на участниците (въпреки нивата B1, B2 и C1) и да сигнализира за необходимост от корективни упражнения. Например, комуникативните грешки, свързани с неправилното произнасяне на /thin/ /sad/ и др., са сигнал за необходимост от добавяне на фонетични упражнения в съответния раздел. Други полезни възможности се крият в съпоставките с родния език и култура. В този смисъл можем да обобщим, че приносът на дисертационния труд се състои не само в потвърждаване на началните хипотези, но и в генерирането на

нови хипотези в процеса на квалитативния анализ. Предвид внушителната експериментална работа и получените резултати, няма да е пресилено да кажем, че настоящият дисертационен труд надхвърля изискванията за докторска дисертация. Текстът е добре структуриран и подробно илюстриран с 84 приложения, голям брой таблици (31), диаграми (85) и графики. Библиографията обхваща 121 заглавия на английски и български и 10 интернет източника.

Авторефератът отразява вярно и адекватно съдържанието на дисертацията.

Въз основа на гореизложеното, давам положителна оценка на настоящата дисертация и предлагам на уважаемото жури да присъди на Николай Марков Николов образователната и научна степен „доктор” в област на висшето образование 1. *Педагогика*; професионално направление 1.3. *Педагогика на обучението по ...* ; научна специалност *Методика на обучението по английски език като чужд*.

Дата: 25.08.2016 г.

ПОДПИС:

(проф. Лиляна Грозданова)